

The Mitzvah to Write a Sefer Torah: From the Pesukim

I. Main Gemarot: What it is the mitzvah that is outlined?

- Read Menachot 30a from **ואמר רבי יהושע – כאילו כתבו**
- Sanhedrin 21b [Re: The king's obligation to write a 2nd Sefer Torah]: **מקום הראוי לקרות בו**

II. The Drasha

- How does the Gemara derive an obligation to write a sefer Torah from this pasuk? What does **שירה** refer to in context? See the following passage in the Gemara in Nedarim, [The context is whether the Torah was taught for the Jewish people (through Moshe) or to Moshe for himself.] Focus on the understanding of the pasuk.
- Understand the Drasha for the Rambam and other commentaries

א. רש"י דברים פרשת וילך פרק לא פסוק יט

(יט) את השירה הזאת - (לקמן לב, א) האזינו השמים עד (לב, מג) וכפר אדמתו עמו:

ב. בתלמוד בבלי מסכת נדרים דף לח עמוד א

אמר רבי יוסי בר' חנינא: לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו, שנאמר: כתב לך פסל לך, מה פסולתן שלך אף כתבן שלך, משה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל, ועליו הכתוב אומר: טוב עין הוא יבורך וגו'. מתלב רב חסדא: ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם! ואותי צוה, ואני לכם. ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהי! אותי צוה, ואני לכם. ועתה כתבו לכם את השירה הזאת! השירה לחודה. למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל! אלא פילפולא בעלמא..

ג. מהרש"א חידושי אגדות מסכת נדרים דף לח עמוד א

ופי' הר"ן למען תהיה לי השירה הזאת לעד גו' ואי שירה לבדה קאמר מאי סהדותא עכ"ל והוא דחוק דודאי בשירה שמדברת בפורענות אם יעברו על התורה מקרי שפיר עדות להם ונראה דה"ק כיון דגם השירה שאינה רק לעד היא בכלל הכתיבה והלימוד כדכתיב ועתה כתבו לכם גו' ולמדה את בני גו' מכ"ש שמצות התורה שנצטוו הוא בכלל הכתיבה והלימוד לכלם וקרא ה"ק גם השירה שאין בה צורך כ"כ למצות התורה כתבו אותה בכלל התורה ולמדו אותה בכללה שגם יש צורך בה שתהיה לעד כו' ודו"ק:

ד. רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק ז הלכה א

מצות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה, כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות, ואף על פי שהניחו לו אבותיו ספר תורה מצוה לכתוב משלו, ואם כתבו בידו הרי הוא כאילו קבלה מהר סיני, ואם אינו יודע לכתוב אחרים כותבין לו, וכל המגיה ספר תורה ואפילו אות אחת הרי הוא כאילו כתבו כולו.

ה. שלל דוד דברים פרשת וילך פרק לא פסוק יט

וכתב רש"י, את השירה הזאת, האזינו השמים עד וכפר אדמתו עמו, וכן כתב הרמב"ן. ותמהו המפרשים דזה נגד סוגיית הגמרא דנדרים דף ל"ח [ע"א]... והנה הרמב"ם [הל' ספר תורה ז, א] כתב...

ואפשר לומר, דמהרש"א [שם ד"ה שנאמר] הקשה דמאי הביא ראיה מלמען תהיה לי השירה לעד דאי על השירה קאי מאי עדות איכא, דאדרבה איפכא מסתברא דדוקא על השירה קאי דהיא תעיד על פורענות של ישראל אם לא ישמעו לדברי, אבל מכל התורה אין עדות, ובאמת קושיא חמורה היא.

ונראה דלהרמב"ן ורש"י היה קשה קושיא זאת, ולכן פירשו פירוש אחר בסוגיא. דהרמב"ן פירש מה דכתיב ועתה כתבו לכם, דקאי על משה ויהושע שיכתבו. ובאמת לפי הה"א בגמרא דלא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו, צ"ל דועתה כתבו לכם קאי על משה ולזרעו. מעתה ל"ל, דגם הגמרא סבר דועתה כתבו לכם את השירה תורה כולה קאמר דיש בו שירה, דאין כותבין התורה פרשיות פרשיות וכמו שכתב הרמב"ם. אלא דקושייתו היא מולמדה את בני ישראל, כיון דועתה כתבו לכם בע"כ על התורה כולה קאי, א"כ ולמדה את בני ישראל נמי על התורה כולה קאי, וא"כ ש"מ דניתנה תורה גם לישראל. ותייך לו שירה לחודא, נהי דכתבו קאי על כל התורה מיהו ולמדה את בני ישראל לא קאי אלא על השירה, כיון דלא ניתנה תורה לישראל מהראיה שהביא ריב"ז, א"כ בע"כ הך ולמדה על השירה קאי. והקשה מלמען תהיה לי השירה הזאת לעד, וכוונת הקושיא אי אמרת בשלמא דועתה כתבו על כל התורה כולה קאי וכן ולמדה את בני ישראל נמי על כל התורה קאי, א"כ שפיר צריך למיכתב למען תהיה לי השירה לעד, דלא ניטעי דקאי על ולמדה דמיירי בכל התורה, ה"ה אם היה כתוב למען תהיה לי לעד ה"א דעל כל התורה קאי, ובאמת זו ליתא דכל התורה אין עדות רק השירה לבדה היא העדות, לכן הוצרך למיכתב למען תהיה לי השירה לעד. אמנם השתא דאמרת דלמדה את בני ישראל מכח הכרח דוקא אשירה קאי, א"כ למען תהיה לי השירה תיבת שירה למה לי, דממילא ידעינן דעל השירה לבד קאי שיהיה עדות, דהא קאי על ולמדה דמיירי נמי דוקא בשירה, ומסיק פלפולא בעלמא.

ולפי האמת למסקנא זו, ועתה כתבו לכם להרמב"ם קאי על התורה, וכן ולמדה את בני ישראל. ולרש"י והרמב"ן, אף על גב שפירשו ועתה כתבו על השירה, מ"מ ולמדה קאי על כל התורה, לכן הוצרך למיכתב למען תהיה לי השירה לעד, שלא נפרש דכל התורה הוא עדות ובאמת השירה לבדה הוא העדות.

ו. הכתב והקבלה דברים פרשת וילך פרק לא פסוק יט (דברים דומים נמצאים ברלב"ג)

ואנכי בער ולא אדע מה נתחבטו כ"כ להמציא חיוב כתיבת ס"ת כולה, כי אחרי שאמר שדבר משה את כל דברי השירה הזאת באזני העם ויאמר אליהם שימו לבבכם לכל הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום אשר תצוו את בניכם לשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת, הנה גילתה לנו התורה כי תכלית המכוון בכתיבת השירה הזאת היא לזכרון האזהרה לשמירת קיום מצות התורה, וא"כ א"צ עוד להזהיר בפירוש על כתיבת התורה עצמה, דומה לרופא המוסר לחולה גליון רשום עליו סמי רפואתו (רעעפט), ויזהירנו באזהרה גדולה לאמר דע לך שבמניעת שתייתך הסמים אלו כפסע בינך ובין המות, לכן אני מזהירך לכתוב לך אזהרה זו כשיהיה לזכרון תמיד לנגד עיניך כי חייך תלויים לך מנגד במניעת שתיית הסמים, והנה אף שלא הזהירו בביאור אל שמירת הגליון להזכיר סמי הרפואה עצמה, הוא מובן מעצמו מגודל זהירותו על זכרון שמיעת האזהרה, כי אין תועלת בכתיבת האזהרה לבדה בלתי זכרון סמי הרפואה עצמו, ככה אין תועלת בכתיבת זכרון השירה לבדה בלתי זכרון התורה עצמה עם מצותיה, אמנם לכל זה אין אנו נצרכים רק לדעת המפרשים מלת שירה כפשוטה שירת האזינו, אמנם ל"נ

שבמלת שירה עצמה המובן בו לא שירת האזינו בלבד כ"א את כל דברי התורה מבראשית עד לעיני כל ישראל, כי גם בשאר מקומות מצאנו לרז"ל שדעתם לקרוא את כל התורה בשם שירה... ואין זה דבר תימה לכנות את התורה בשם שירה, כי שם שיר שהוראתו שירה וזמרה, אם שיר נגוני (געזאנג) אם שיר דבורי (ליעד), אלה שני המינים נקראו כל אחד שיר המסתעף משם ישר, שהוראתו הישר והשווי, כי השיר הנגוני לכשיהי' מקובל ונעי' למקבלי' צריך שיהי' בו העתק' ישרה ממעלה לחברתה הסמוכה לה בערך הנגוני, בלי שידלג המנגן ממעלה למעלה זרה שאיננה מרוצפת עם הראשונה, וגם שלא יהי' פגם וחריק' ושליבת היבבות האחרות זו עם זו הן בערך העלי' והן בירידה; וכן דבור השירי הוא המשכת הקולות בניעימה וביופי וביושר בלי פגימה, ושירי' משולבות זו בזו ונערכות בשיעור וקצב מצומצם במסלה העולה בית השמע, כמבואר היטב בדברי הרש"פ, ששם שיר הוא מסתעף משם ישר על שם היושר והשווי שבהם, הנה לפ"ז יסוד האמיתי נכון לכנות את התורה בשם שירה, כי התורה בכללה נקראת ג"כ ספר הישר (יהושע י"ד) הלא היא כתובה על ספר הישר (ש"ב א') דתרגומם ספרא דאורייתא. והמצות בכללן נקראו ישרים ככתוב פקודי ה' ישרים; ודאמר' (בע"א דכ"ה) דספר בראשית ומשנה תורה נקראו ספר הישר, יראה דלאו לאפוקי אינך חומשי תורה בזה, וכולן נקראו ספר הישר, ולזה חל ג"כ שם שירה על כל חמשה חומשי תורה. ובמהדורא קדמאא כתבנו בדרך אחרת לאמת דעת רבותינו בזה לקרוא את התורה בשם שירה:

ז. תורה תמימה הערות דברים פרק לא הערה זו

והנה מש"כ (הרמב"ם) לפי שאין כותבין פרשיות... אבל לדעתי אין זה מספיק, כי אם היתה כונת הקדוש ברוך הוא שיהיה לכל אדם מישראל אתו עמו שירת האזינו כתובה אין זה בכלל האיסור לכתוב את התורה פרשיות, כיון דמצוה מיוחדת היא, וכמו שכותבין פרשיות תפילין ומזוזות לעצמן ולא שמענו מעולם נדנדוד איסור מאיסור כתיבת התורה פרשיות והיינו טעמא, כיון דמפורש צותה התורה לכותבם כמו שהם, וה"נ כן, וצע"ג. ומה שנראה לומר בזה עפ"י המבואר בגיטין ס' א' ולפנינו בסמוך פסוק כ"ז דהתורה מגילה מגילה נתנה, כלומר כשנאמרה פרשה למשה היה כותבה ועוד פרשה היה כותבה עד שלבסוף ארבעים שנה כבר היו מוכנים כל הפרשיות, ולכן עתה כשבא לכתוב שירת האזינו ועם זה הודיעו הקדוש ברוך הוא שקרבו ימיו הוסיף לומר ועתה, כלומר עתה שכבר נגמרו כל פרשיות התורה, כתבו עוד, כלומר השלימו את שירת האזינו וכבר תהיה התורה בשלמותה ולמדה [את התורה] את בני ישראל, ולפ"ז ממילא מבואר שמעיקר המצוה לכתוב את כל התורה, וד"ק:

ח. נצ"ב

[ויש להבין הוכחת הגמרא מסיפיה דקרא דקאי על כל התורה. ועיין פירוש הרא"ש ור"ן. ולי נראה, דמשום דמיירי הני קראי בנבואה דימי שפוט השופטים, שלא הגיעו לעבודה זרה משום רוב שובע ועונג, וא"כ לא נזכרה גאולתם בשירת האזינו, שהרי שמה מבואר (לב, טו) "וישמן ישרון ויבעט וגו'", וזה היה בימי מלכי ישראל ויהודה הרשעים דכתיב בסמוך (פסוק כ') "ואכל ושבע ודשן", ועל זה הדור כתיב שם הגאולה כמבואר שם פסוקים לה-לו. אלא על כרחך פירוש זה העד היינו כל התורה, שמבואר בכמה קראי שיהיה בית הבחירה, כמו שכתבתי בספר שמות (כג, כ) "ולהביאך אל המקום אשר הכינותי" (ועיין שם בפירושי שהוא הר המוריה), ובספר בראשית מבואר דהר המוריה הוא ההר אשר ה' יראה (וכן "וקמת ועלית") לעיל יז, ח (לא נתקיים עד בנין בית המקדש), ועוד הרבה קראי. ומזה היה לישראל לעד גם בימי שפוט השופטים שיגאלו מצרותיהם ועוד יהיה להם מלך בישראל, ואח"כ יבנה בית הבחירה על מכוננו, ועל זה כתיב "למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל". ומזה למדנו פירוש "השירה" כל התורה כולה. ומזה למדנו פירוש רישא דקרא "כתבו לכם את השירה הזאת" דקאי על התורה. וממילא למדנו שהתורה נקראת שירה. וטעם הדבר מבואר בקדמת העמק אות ג'

ט. מדרש תנאים לדברים פרק לב פסוק טו

ד"א שמנת עב' כש': שמנת בימי ירבעם: עבית בימי אחאב: כשית בימי יהוא: ד"א שמנת בימי אחז: עבית בימי מנשה: כשית בימי צדקיהו:

י. קדמת העמק

הא מיהא יש להבין היאך נקראת כל התורה שירה, והרי לא נכתבה בלשון של שירה. אלא על-כרחך יש בה טבע וסגולת השירה, שהוא דיבור בלשון מליצה, דידוע לכל מבין עם תלמוד דמשונה המליצה מספור פרוזי בשני עניינים: בטבע ובסגולה.

א (דבשיר אין העניין מבואר יפה כמו בספור פרוזי, וצריך לעשות הערות מן הצד — דזה החרוז כוון לזה הסיפור, וזה החרוז כוון לזה — ולא מיקרי דרוש, אלא כך הוא טבע השיר, אפילו של הדיוט. ומושכל עוד, דמי שידוע בטיב עניין שהביא לידי מליצה זו, שנתחבר עליו, מתוק לו אור לשון של השיר ודקדוקה הרבה יותר מלאיש שאין לו ידיעה מתכונת העניין, ורק בא להתבונן מן המליצה תורף העניין, ומזה עלול הוא להשערות בדויות, מה שלא היה מעולם ולא לזה כיוון המשורר. כך הוא טבע כל התורה, שאין הסיפור שבה מבואר יפה, אלא יש לעשות לו הערות ופירושים לדקדוקי הלשון, ולא נקרא דרוש, אלא כך הוא פשט המקרא. ומושכל עוד, דאין אדם יכול לעמוד על דקדוק דבר ה', אם לא שמכוון לאיזה דבר הלכה או מוסר ואגדה הבא בקבלה בדברי חז"ל. ועיין ספר במדבר ז' ז', מה שכתבתי.

ב (דבשיר יש סגולה לפארה ברמזים מה שאינו מעניין השיר, כמו שנהוג לעשות ראשי החרוזים בדרך א"ב או שם המחבר, וסגולה זו מיוחדת במליצה ולא בסיפור פרוזי. וידוע דסגולה זו מכרחת הרבה פעמים להמחבר לעקם את הלשון כמעט, רק כדי שיחלו ראשי החרוזים באות הנדרש לו. ודבר זה ממש היא בכל התורה כולה. שמלבד העניין המדובר בפשט המקרא, עוד יש בכל דבר הרבה סודות ועניינים נעלמים אשר מחמת זה בא כל פעם המקרא בלשון שאינו מדוייק כל-כך. וכל זה אינו רק בתורה הקדושה, אלא בכל מקראי קודש, כמו שביארנו בספר דברים בפ' שופטים, על הפסוק) דברים יח יח: (ודבר אליהם את כל אשר אצונו, "פירוש מקרא בספר יחזקאל, שהיה בספר יחזקאל מרומז סתרי הטבע וסודות התורה, מה שלא ניתן רשות להנביא לגלות לבני דורו.

על שני הדברים הללו — היינו, על על טבע דבר ה' ועל סגולת דבר ה' — כתיב במשלי ב) ד-ה": (אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא. "פירוש: טבע דבר ה' הוא הפשט המכוסה, ונצרך לחקירה יפה לעמוד עליו — הרי זה דומה לכסף המכוסה בעפרורית מוצא הכסף, ונצרך למצרף והשתללות להוציא את הכסף מזוקק. אבל סודות התורה, שהיא סגולתה — הרי זה כמו שידוע שיש מטמונים באדמה, וכמו שאמר אשמדאי גיטין דף ס"ח על ההוא גברא דהוי יתיב אבי גזא דמלכא, היינו אוצר זהב וכסף טמון, ואין מקום על-פי שכל והשערה לדעת מקום המטמון, אם לא שמתגלה בסיעתא דשמיא — כך סודות התורה שאינו מעניין הפרשה, אי אפשר למצוא מצד שכל אנושי

יא. הקדמה לערוך השלחן

וכל מחלוקת התנאים והאמוראים, והגאונים והפוסקים באמת, למבין דבר לאשורו — דברי אלקים חיים המה, ולכולם יש פנים בהלכה. ואדרבה: זאת היא תפארת תורתנו הקדושה והטהורה. וכל התורה כולה נקראת "שירה", ותפארת השיר היא כשהקולות משונים זה מזה, וזהו עיקר הנעימות. ומי שמשוטט בים התלמוד — יראה נעימות משונות בכל הקולות המשונות זה מזה.

יב. ביאור על ספר המצוות לרס"ג (הרב פערלא) מנין שישים וחמש הפרשיות פרשה ס

ואמנם בעיקר הדבר לענ"ד לא מצינו מקור מבואר בשום דוכתא דאיכא בזה מצות עשה דאורייתא לכל איש ואיש מישראל שיכתוב לו ס"ת. ומדברי הרמב"ם ז"ל (בסה"מ שם) מבואר שכל מקורו בזה אינו אלא מההיא מימרא דרבא בסנהדרין שם עיין שם. אבל אין שום הכרח מהתם לומר דרבא מצות עשה דאורייתא קאמר. שכבר אשכחן בכמה דוכתא לשון מצוה אף על פי שאינו אלא מדרבנן בעלמא. כמו ההיא דפרק שלשה שאכלו (מ"ז ע"ב) ובפרק השולח (ל"ח ע"ב) ועוד שם בברכות (מ"ה ע"ב) ובפ"ב דשבת (כ"א ע"ב) ולקמן (כ"ה ע"א וע"ב) עיין שם ובפירש"י ותוס' שם. ועוד בהרבה מקומות כידוע. וא"כ הכא נמי אפשר דאין זה אלא מדרבנן בעלמא וקרא דמייתי אסמכתא בעלמא הוא. ובפרט לפמ"ש הרמב"ם ז"ל בסה"מ שם ובחבורו הגדול (פ"ז מהלכות ס"ת) עיקר הראיה מקרא דועתה כתבו לכם היינו רק משום שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות. ולענ"ד לא מצאתי שום שורש לדבר לומר דאיכא איסור דאורייתא בהך מילתא גופא דאין כותבין התורה פרשיות פרשיות. דאפילו למ"ד תורה חתומה ניתנה. מ"מ לא אשכחן שום ילפותא מקרא לאיסור זה. וכ"ש למ"ד מגילה מגילה ניתנה. אלא דאסור משום דכיון דאידיבך אידיבך. כדאמרין בפרק הניזקין (ס' ע"א) עיין שם. מהיכא תיתי לן לאסור מדאורייתא. ואיני רואה שום יסוד לזה. ונראה דמדרבנן בעלמא הוא. וכן משמע מדברי המרדכי (סו"פ הניזקין) עיין שם היטב. ובלא"ה כבר תמהו האחרונים ז"ל בדברי הרמב"ם אלו. דאכתי נהי דאין כותבין פרשיות פרשיות. מ"מ הרי מיהת חומשין לכ"ע כותבין אלא שאין קורין בהן בצבור. וא"כ מנ"ל חיובא לכתוב כל התורה כולה. ודלמא בכל חומש זה סגי. הן אמת שכבר ראיתי לאחד מהאחרונים ז"ל שכתב בזה דלדעתו גם חומשין לא הותרו לכתוב אלא כל החמשה חומשין. ומה שאמרו שם אין קורין בחומשין בבה"כ משום כבוד צבור. ומשמע דמיהת לכתוב מותר. היינו דוקא כל החמשה חומשין אלא שלא נתפרו יחד....

ואמנם לרבינו הגאון ז"ל אפשר לומר דבאמת דעתו כן ואתי שפיר מה שלא מנה עשה זו. ואף על גב דאכתי הו"ל למנות עכ"פ המצוה שעל כל הצבור לכתוב להם ס"ת אחת כולם. מ"מ לזה אפשר לומר דמצוה זו היא בכלל מצות עשיית הארון שכבר מנה לעיל במנין הפרשיות (פרשה נ"ב). שעיקר תכלית עשייתו אינו אלא כדי לשום בו התורה ולוחות העדות. כדכתיב ואל הארון תתן את העדות וגו'...

הן אמת דלפי מש"כ רבינו האי גאון ז"ל בתשו' (שערי תשובה סי' קמ"ט) וז"ל ושאלתם הא דאמור רבנן לא יאחז אדם תפילין בראשו וספר תורה בזרועו. זה ספר תורה שאמרו. כגון שכתוב בו מן אנכי ה' אלקיך עד וכל אשר לרעך. שהן תרי"ג אותיות כנגד תרי"ג מצות שבתורה עכ"ל עיין שם. וכן הביא הערוך (ערך תפל השלישי) בשם רבינו חננאל ז"ל שכתב כן בשם רבינו נחשון גאון ז"ל עיין שם. וכן כתב כיוצא בזה בתוס' עה"ת (דעת זקנים פ' שופטים). ובפ"י הרא"ש ז"ל עה"ת (הדר זקנים פ' יתרו) שהס"ת שנשא המלך בזרועו. כדאמרין בסנהדרין שם שעושה אותו כמין קמיע ותולה בזרועו. לא היה כתוב בו רק עשרת הדברות. ונקרא ספר תורה לפי שיש בו תרי"ג אותיות כנגד תרי"ג מצות שבתורה עיין שם. וא"כ עשה"ד לחוד נקראו ספר תורה. וביותר ביאור כתב רש"י ז"ל (פ' משפטים כ"ד ל"ב) על מה שכתוב שם ואתנה לך את לחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי וגו'. ופירש"י וז"ל כל שש מאות וי"ג מצות בכלל עשרת הדברות הן. ורבינו סעדיה גאון פירש באזהרות שיסד לכל דבור ודבור מצות התלויות בו עכ"ל. הרי דעשרת הדברות שבלחות העדות קרא אותן הכתוב התורה והמצוה. וא"כ יתכן לומר דמדאורייתא יוצאין ידי חובתן בכתיבת עשרת הדברות לבד. ואין צריך לכתוב כל התורה אלא מדבריהם לדעת רבינו הגאון ז"ל. ומדברי התוס' והרא"ש ז"ל שהבאתי ע"כ מוכרח לפי מה שביארנו לעיל. דגם מדרבנן ליכא חיובא לכתוב יותר מעשרת הדברות. דהא כיון שכתבו דס"ת של המלך לא היה כתוב בה אלא עשרת הדברות בלבד. א"כ גם בס"ת שנתחייב בה ההדיוט. ודאי גם הוא לא צריך לכתוב יותר מזה....

אמנם מההיא סוגיא דסנהדרין שם נראה דודאי משם מוכרח כדברי הרלב"ג והרשב"ץ ז"ל דלפום תלמודנו הדברים כפשוטן ומשמעין. שהיתה המצוה בכל התורה כולה כמו שהיא מבראשית עד לעיני כל ישראל. כמש"כ בס' תאגין. כמו שנתבאר לעיל. וע"כ אנו מוכרחין לומר כמו שהבינו הרמב"ן והרשב"ץ ז"ל דרבינו הגאון ז"ל לא כתב כן אלא כדי לפרש הכתוב על פי פשוטו כדרך הראשונים ז"ל מפרשי המקרא בפירושיהם. ונמשך בזה כאן אחרי המתרגם כמשכ"ל. וגם באזהרותיו שע"פ עשה"ד שם לא דקדק כ"כ בזה. ונמשך אחרי המתרגם. אף על פי שהוא דלא כהילכתא.